

DOMINGO
SOLA

ULOGA I ISKUSTVO HRVATA U KANADSKOJ POLITICI

Ozbiljnija uloga hrvatske zajednice u kanadskoj politici počinje tek drugom polovicom 80-ih godina ovog stoljeća. Prije toga, slobodno se može reći, da Hrvati u Kanadi, uz rijetke iznimke, uopće nisu sudjelovali u zbivanjima kanadske politike, osim kao glasači. Tu i tamo, pokoji pojedinac bi radio kao dobrovoljac u nekoj predizbornoj kampanji, često iz prijateljskih ili dobrosusjedskih odnosa s pojedinim kandidatom, a nekad iz čisto stranačkih razloga. Učlanjivanje u stranke događalo se u rijetkim slučajevima, a još rjeđe su bile kandidature hrvatskih pojedinaca.

Zašto je to tako, vidi se iz prilika, bolje rečeno neprilika, koje su doživljavali dolaskom u Kanadu. Tu se radi o raznim valovima emigracije, najčešće ljudi sa sela bez škole i zanata, od početka, pa sve do 60-ih godina ovoga stoljeća. Tada Kanada postaje tolerantnija prema pridošlicama.

Kakve neprilike doživljavaju u Kanadi? Početkom stoljeća dočekali su ih oglasi poput »Help Wanted. No Dogs, Jews, or Catholics Need Apply!« (Nudimo zaposlenje. Ne važi za pse, Židove i katolike). Nekad bi se izuzeci mijenjali, ali rijetko bi Hrvati bili pošteđeni.

Za vrijeme Prvoga svjetskog rata mnogi su zatvarani u *konc-logore*, oduzimana im je imovina i to sve bez suđenja. Jer, došli su s putovnicama Austro-Ugarske, protiv koje je Kanada ratovala.

Velika depresija donijela je nove poteškoće. Nije bilo posla za Kanadane, a kamoli za novodošle. Ponekad su Hrvati bili primorani podmititi poslodavce da dobiju posao, samo da bi primili otkaz čim su tu svotu odradili.

Drugi svjetski rat donosi reprizu Prvog. Ponovna uhićenja, konc-logori i gubitak imovine za neke. Ostali su mogli odabrati – poduprijeti Dražu Mihajlovića i četnike ili Tita i partizane. Ni riječi o nekoj hrvatskoj opciji! Tako su mnogi Hrvati postali komunisti, ne po uvjerenju, nego po javnom pritisku kanadskih vlasti i zajednice. Osvetilo im se to odmah poslije rata, kada preko noći komunisti-saveznici pos-

taju komunisti-neprijatelji broj jedan. Hajka na njih se po-
oštava nakon slučaja Igor Gouzenko – kad se taj činovnik
Sovjetske ambasade u Ottawi predao kanadskim vlastima s
dokazima o širokoj špijunskoj mreži diljem Kanade i Ame-
rike. To je samo pojačalo antikomunističku histeriju koju je
pokrenuo senator Eugene McCarthy u SAD-u, a koja se pro-
širila i Kanadom.

Hrvatski doseljenici u Kanadi doživjeli su i druge oblike
slobodnog izbora. Na primjer, jedan je mladić dobio sljedeću
opciju kada se iskrcao u Halifaxu 1939. godine: »Natrag u
Europu, ili kao kanadski vojnik jednim brodom, ili kao ne-
poželjni emigrant drugim!«

Nisu ni rijetki slučajevi promjene imena radi posla. Tako
sam u Wellandu upoznao dva brata, oba rođena u Kanadi,
jedan s hrvatskim imenom i prezimenom, a drugi s engles-
kim. Na upit kako to, ovaj drugi odgovara: »Zajedno smo
čekali u redu za zapošljavanje kod INCO-a (najveći proiz-
vođač nikla u svijetu). Odbili su nas. Ali, primijetio sam da
ljudi s engleskim imenima dobivaju posao, a ostali ne. Odlu-
čio sam sutradan pokušati pod tuđim imenom. Tako sam se
zaposlio i danas uživam dobru mirovinu, a moj brat, previše
ponosan da promijeni ime, još uvijek mora raditi slabije pla-
ćen posao.«

Poslije Drugog svjetskoga rata dolazi veliki val bjegunaca
od komunizma. Potražnja za radnom snagom raste istom
mjerom, tako da raste i tolerancija prema došljacima. Osim
u profesionalnim zanimanjima. Tu se i dalje striktno kontro-
lira ulaz u udruge nepriznavanjem postignutih stupnjeva
obrazovanja i uz polaganje posebnih ispita.

Ti poslijeratni emigranti bili su većinom žestoki anti-
komunisti i često dolaze u sukobe sa starosjediocima radi
njihovog navodnog *komunizma*. A ti, nasjedajući lažnoj pro-
pagandi, smatraju novodošle *fašistima*. To je bio fenomen kod
svih zajednica u Kanadi, Hrvati nisu iznimka. Ta podjela
onemogućava učinkovit politički rad, jer, iako se povećava
broj Hrvata, to se negiralo povećanom podijeljenošću. Tre-
balo je dugo vremena da se donekle stekne povjerenje i os-
tvari suradnja između tih dviju skupina. Čim se to dogodilo,
počelo je s većim angažmanom i većim uspjehom u kanad-
skoj politici.

Kako sam prethodno spomenuo, Kanada postaje tole-
rantnija tijekom 60-ih godina. To omogućava novim valo-
vima emigracije lakši pristup i bolju integraciju u kanadski
život, učenje engleskog jezika i lakše pristupanje profesio-
nalnim zanimanjima. Kroz udruge raznih profesija i njihovo
lobiranje, bolje se upoznala kanadska politička mašinerija.

Došao je i val mladih emigranata, koji su pohađali ka-
nadske škole i fakultete, zajedno s prvom generacijom emi-

grantske djece, koja su po prvi puta u većem broju pošla za višim školovanjem. Te dvije skupine osnovale su hrvatske studentske klubove i počele pomalo politički djelovati.

Ovaj je uvod bio potreban kako bi se razumjelo zašto je trebalo toliko vremena da oživi hrvatska djelatnost u kanadskoj politici. Bez prethodnog, teško bi bilo razumjeti zašto je postojalo samo nepovjerenje u hrvatskoj zajednici, a kod nekih i vrsta straha, za isticanjem svoje nacionalnosti. To je trajalo dok nisu uvidjeli, da pod novim okolnostima u Kanadi, taj etnički identitet može biti od koristi, te da više nije štetan.

Konačno dolazimo do desetljeća 80-ih. Tu se sastaju sljedeći elementi hrvatske zajednice: visokoškoolovana mladež; svjesna mladež; krug utjecajnih intelektualaca; krug uspješnih i utjecajnih poslovnih ljudi; probuđeni interes za kanadsku politiku; dolazak *Liberalne stranke* (najpopularnije među Hrvatima) na vlast u provinciji Ontario; tolerantnije kanadsko društvo; i organizacijska zrelost hrvatske zajednice. Posvećujem pozornost ovdje uglavnom južnom Ontariu, posebno Torontu i okolici, jer se ovdje nalazi najveći skup Hrvata, tu su bili najbolje organizirani, a i politički najaktivniji.

Godine 1987. sastala se skupina hrvatskih studenata s namjerom da svom profesoru pomogne u kampanji za nominaciju kao predstavnika *Liberalne stranke* za okrug u kojem je živio znatan broj Hrvata. Kad nije uspio, krivica, kao i uvijek, čini se, spala je na Hrvate. Analizirajući rezultate sa skupinom starijih aktivista, zaključili su da nisu zakazali Hrvati, nego profesorova etnička zajednica. Zbog toga je ta skupina Hrvata odlučila organizirati još jednu kampanju, ovaj put s hrvatskim kandidatom. Ne toliko s namjerom da pobijedi, nego više kao eksperiment za budući rad, da hrvatska zajednica nauči kako demokracija funkcionira u praksi, a ne samo u teoriji.

I tako je kocka pala na mene. Izabrali su me u mojoj odsutnosti, i kasnije me nagovorili na pristanak. Kao razloge za izbor naveli su moje vladanje engleskim jezikom, aktivnost u hrvatskoj zajednici, i prihvatljivost starijoj i mladoj generaciji. Preostalo je samo deset dana do nominacije, svi su se dali na posao, i postigli čudo. Iako smo imali mnogo manje članstvo od vodećih kandidata, Hrvati su se pokazali i dokazali. Glasovanje se odvijalo u tri kruga, sve do 3,30 sati ujutro. Naši su bili ustrajni dok su njihovi posustali, tako sam pobijedio u ranu zoru. Euforija je bila neopisiva.

Izbori su bili antiklimatični. Premijer David Peterson bio je toliko popularan, a ja sam, iako gotovo nepoznat izvan hrvatske zajednice, pobijedio bez teškoća. Moja kampanja je imala toliko dobrovoljaca i toliko entuzijazma, da su oni ustvari izborili pobjedu, usprkos popularnosti premijera. Na

sljedećim izborima, slika se promijenila. Ista ekipa, ovoga puta s dopunom, odnijela je laku pobjedu, iako je ovoga puta premijer Peterson bio toliko nepopularan, koliko je u prijašnjim izborima bio popularan. On i njegova stranka izgubili su vlast.

Odjednom, hrvatska zajednica dobiva glas kao ozbiljan čimbenik u političkim zbivanjima Ontarioa.

Slijedila je kampanja dr. Marije Sopta za federalnu nominaciju *Liberalne stranke* u Mississaugi. Opet ista ekipa s novim dopunama. Najveće članstvo u povijesti Kanade, preko 15.000 za jedan okrug. Glasovanju je pristupilo više od 5.000 članova. Dr. Sopta gubi sa svega 46 glasova, usprkos malverzacijama kojih bi se stidio čak i general Klein. Svi su se divili kako se Hrvati odazivaju u tako veliko postotku, tako da ostale zajednice moraju učlaniti po tri puta više ljudi za sličan odaziv. I tako su Hrvati Ontarioa dobili glas kao druga snaga u *Liberalnoj stranci* iza Talijana, iako njih ima deset puta više od nas.

Na taj glas nadovezala se i pobjeda Janka Perića i Cambridgeu, Ontario, iako je odaziv Hrvata njegovoj kampanji bio manji od očekivanog. Stvaranje *Kluba hrvatskih zastupnika* u Ottawi samo je podiglo ugled hrvatske zajednice u kanadskoj politici. Na žalost, taj je klub spao s četiri na dva člana nakon zadnjih izbora.

Što smo naučili od navedenog iskustva u Kanadi? Da se u politici zapadne varijante ne cijene ideali i načela, nego samo interesi i moć. Moć se postiže putem glasova, organizacije i financija. Tko može djelovati u ova tri smjera, stječe ugled u politici. Tko ne može, gubi vrijeme.

Iz te perspektive, zanimljivo je gledati na današnje pritiske međunarodne zajednice na Hrvatsku. Usporedimo ih s iskustvom Kanade s najbližim susjedom i najvećim gospodarskim i političkim partnerom – Amerikom. Svakih nekoliko godina, kad dođu na red izbori za senatorska mjesta za države Washington i Oregon, vrše se pritisci na Kanadu. Uvode se zakoni protiv kanadske drvne industrije u korist poduzeća iz dviju saveznih država. Čim izbori prođu, pritisak popusti i zakoni se mijenjaju ili ukidaju. Slično je s industrijom automobila, ribolovom, itd. Nema govora o otvorenoj tržišnoj zoni ili prijateljstvu. Do izražaja dolaze samo osobni interesi.

Primjenjujući samo ta načela, ako je u hrvatskom interesu da se Srbi vrate, neka se vrate. Ako nije, neka se snadu. Ako se pritisak ne smanjuje, neka oni koji zagovaraju povratak, financiraju taj povratak – *cash in advance*. Jer ne može biti povratka bez obnove kuća i radnih mjesta, najprije za Hrvate, a tek onda za ostale. Jer oni koji su nedužni i najdulje čekaju, trebaju biti prvi na redu. Tek onda oni koji su si sami

krivi. Tu želim citirati *Našu borbu* od 3. veljače 1997. članak S. Inića *Domovina kao vlast*, kao potvrdu te teze. U tom članku spominje se *samoizgon* dva puta, a *samočišćenje* i *samosvjestan srpski čin* jedanput. Poruka je jasna, kao i zaključak da Srbi nisu spremni živjeti u Hrvatskoj samo kao građani, nego jedino kao vlast. Ako je to točno, sami sebi isključuju povratak. Dragan Tomić, predsjednik Skupštine u Beogradu izjavio je u *Nedjeljnom telegrafu* od 12. veljače da su »sadašnje izbjeglice u Srbiji svojevolumno napustile svoj rodni kraj«. Znači, i on se slaže da su Srbi sami krivi za svoju sudbinu. Zadnji citat dolazi iz *Monitora* od 14. veljače pod naslovom *Prokletstvo nacionalnih ideologija*. Š. Radončić citira Bogdana Denića, ravnatelja Newyorškog instituta za prijelaz u demokraciju koji inzistira da Srbi nisu imali pretenzija (sic!, opaska D. Š.) u Hrvatskoj i BiH, pa onda one nisu mogle biti izdane i da »imaju neke odgovornosti« za vlastitu sudbinu. Neka veleposlanik Galbraith vodi polemiku s njima, da ih uvjeri kako krivnja zaista isključivo leži na Hrvatima!!!

Hrvatsku neprestano opominju da se treba vladati po zapadnim standardima. Pogledajmo te standarde u pravosuđu. Po pravilima engleskog *Prevention of Terrorism Act*, ne treba dokaz o krivnji, već je dovoljna i sumnja. To je dovoljno za uhićenje i ispitivanje. Zamislite urnebes kada bi se Hrvatska vladala po tom zakonu? Zatim navodim primjer Oklahoma City i suđenje Timothyu McVeighu. Njega je sud proglasio krivim po takozvanom *circumstantial evidence*, znači na temelju okolnosti bez čvrstih dokaza. Po takvim kriterijima teško bi prolazili bjegunci pred Bljeskom i Olujom, a zamislite reakcije svijeta? Ipak, dijele nam lekcije o moralu. Dok predsjednik Tudman traži oprost i pomirenje, predsjednik Clinton traži osvetu i smrtnu kaznu. Tko se treba stidjeti, gospodo Madeleine Albright?

Hrvatsko iskustvo u kanadskoj politici potvrdilo je jednu činjenicu: moćne se poštuje, slabe podcjenjuje, ucjenjuje i ponizuje. Pokažimo svoju snagu. Čuvajmo slogu domovine i dijasporu. Po prvi puta u našoj povijesti imamo prave političke prioritete – zaustaviti odlazak Hrvata iz domovine i promicati njihov povratak iz dijasporu. To su ostvarivi ciljevi. Na nama leži i njihovo ostvarenje. Smanjimo dijasporu, povećajmo domovinu.